

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİĞİ ALGILAYIŞI*

Refiye ÖZEN¹

Halil İbrahim SAĞLAM²

ÖZET

Sosyal olayların, insanların, nesnelere ve mekânların geçmişten günümüze nasıl bir değişim ve gelişme gösterdiğinin anlaşılabilmesi için, sosyal bilgiler derslerinde öğretilmesi gereken temel kavramların başında zaman, kronoloji, değişim ve süreklilik gelmektedir. Bu nedenle çalışmada, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin ne düzeyde olduğu tespit edilmek istenmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden eylem çalışması ile yapılmıştır. Araştırma; 2008-2009 eğitim öğretim yılında, Kocaeli merkezindeki bir ilköğretim okulunun 7. sınıfında öğrenim gören 17'si kız, 21'i erkek olmak üzere toplam 38 öğrenci ile sosyal bilgiler derslerinde sürdürülmüştür. Araştırma süresince araştırmacı, öğretmen rolüyle araştırma sahasında bulunmuş ve üç ay boyunca araştırmayı sürdürmüştür. Araştırmanın veri toplama sürecinde, yapılan dersler video kamera ile kayıt altına alınmıştır. Daha sonra ise, video kamera ve ses kayıt cihazı ile elde edilen veriler etkin bir değerlendirme için yazıya dökülerek işlenmiştir. Bu değerlendirmeler, nitel içerik çözümlenmesine ve yorumsal analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda ise, araştırmaya katılan öğrencilerinin büyük çoğunluğunun değişim ve sürekliliği algılama becerileri açısından oldukça başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, değişim, süreklilik, kronoloji.

* Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Mezunlu, rece128@hotmail.com

²Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi,
hsaglam@sakarya.edu.tr

PERCEPTION OF PRIMARY STUDENS ON CHANGE AND CONTINUITY

ABSTRACT

The leading notions that need to be taught during Social Studies lessons are time, chronology, change and continuity so that one can comprehend how social events, human beings, things and places have changed and developed from past to present. For that reason, the purpose of this study is to determine the level at which primary school 7th grades perceive change and continuity. The study was conducted through action study, a qualitative study design. The study was carried out during social studies lessons with a total of thirty-eight 7th grade students, 17 being female and the remaining 21 being male, during the educational year 2009-2010, a primary school central of Kocaeli. Throughout the study, the researcher was present at the research site assuming a teacher role and conducted the study for three months. For data collection purposes, the lessons were filmed with a video camera. Afterwards, the data obtained via the video camera and voice recorder was transcribed and processed for an efficient assessment. This assessment was exposed to qualitative content analysis and interpretative analysis. The study concluded that the great majority of the students were quite successful in perceiving change and continuity.

Keywords: Social studies, change, continuity, chronology.

GİRİŞ

Evrendeki canlı ve cansız yapıların değişen zamanın etkilerinden bağımsız olarak varlığını sürdürmesi düşünülemez. Değişmeyen tek şeyin değişim olduğu bu evrensel süreçte (Keser, 2003) değişim ve sürekliliğin öğrenciler tarafından doğru algılanması büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler toplumu, yaşadıkları kültürü ve kendilerini tanıyabilmeleri için, geçmiş, bugün, gelecek ilişkisi içinde, sosyal bilgileri öğrenerek içselleştirmeleri gerekmektedir. Sosyal olayların, insanların, nesnelerin ve mekânların geçmişten günümüze nasıl bir değişme ve gelişme gösterdiğinin anlaşılabilmesi zaman, kronoloji, değişim ve sürekliliğin anlaşılabilmesi ile yakından ilgilidir (Demircioğlu, 2007). Sosyal bilgilerin tarihle ilgili ünitelerini öğrenmek için temel gereksinimlerden biri, değişimin zamanın sonucu ve

onun geçişinin bir kanıtı olduğunu anlamaktır (Maxim, 1997; Şimşek, 2006). Değişim, oluş, büyüme gibi kavramlar hareket içerdiklerinden dolayı zamanla içten bir bağ kurmaktadır. Nesnelerin ve öznelerin yapıları gereği ortaya koydukları farklılaşmalara değişim denir. Her farklılaşma süreç içinde gerçekleşir. Farklılaşmaların bütünü ve sürelerin toplamı, nesnedeki değişimin bütünlüğünü ve zamanını verir. Süreklilik ise, kesintisiz devam eden eylemler, olaylar ve hareketleri ifade etmek için kullanılır (Bıçak, 2004). Bir sorunu zamanın boyutları içinde incelerken, değişim ve süreklilik kavramlarının gerektirdiği dikkati canlı tutmak gerekmektedir. Süreklilik, hem sorunun kendisinde hem de soruna getirilen çözüm denemelerinde görülür (Bıçak, 2004).

2005 yılından itibaren yürürlükte olan Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan dokuz öğrenme alanından biri "Zaman, Süreklilik ve Değişim"dir. Bu programda yer alan temel becerilerden biri de "değişim ve sürekliliği algılama"dır. Hem öğrenme alanı olarak hem de beceri olarak "değişim ve süreklilik" vurgusu dikkatten kaçmamaktadır. Öğrenciler sadece zamanın nasıl ölçüldüğünü anlamak ihtiyacında değildirler. Aynı zamanda, zamanın nasıl geçtiğini ve değişimin nasıl meydana geldiğini, değişimin sebeplerini de anlamaya ihtiyaç duyarlar. İlköğretim birinci kademedeki etkinliklerle ilk olarak bunun farkına varmaya başlarlar. Öğrencilere, sınıftaki programların günden güne nasıl farklılaştığını sorarak bunun üzerine düşündürmek buna iyi bir örnektir. Yine, öğrencilerin mevsimlerin değişimini gözlemeleri için dışarıdaki ağaç ve bitkileri belirli zamanlarda gözlemeleri sağlanabilir. Öğrencilerin sınıfta, bir parça pamuğun içinde yetiştirdikleri fasulyelerin, çimlenmesi, büyümesi, yapraklanması süreci öğrencilere izlettirilebilir (Naylor & Diem, 1987). Bu araştırmada da öğrencilerin sosyal bilgiler dersi sırasında değişim ve sürekliliği algılama becerileri ile ilgili durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Çünkü geçmişten bugüne nelerin değişip nelerin değişmediğinin farkına varılması, geçmiş ile bugün arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin neler olduğunun bilinmesi için öğrencilerde değişim ve süreklilik algısının gelişmiş olması gerekmektedir. Bu algıların gelişmiş olması öğrencilerin, geçmiş ile bugün arasında bütün farklılıkları görerek bağlantı kurmasına yardımcı olacaktır.

Değişim ve süreklilik algısı, öğrencilerde geçmiş zaman bilincinin oluşmasında ve sosyal bilgiler konularının öğrenilmesinde önemli katkılar sağlayabilir. Bu konudaki bir eksiklik öğrencilerde sağlıklı bir tarih bilincinin oluşumunu engellemektedir. Bu bağlamda geçmişin bilimsel bir anlayışla incelenmesi olarak tanımlanan tarihin, ilköğretim düzeyinde

sağlıklı bir biçimde öğrenilmesi, değişim ve sürekliliğin doğru algılanmasını gerekli kılmaktadır. İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri, değişim ve sürekliliği günlük hayatlarından yola çıkarak örneklendirip doğru bir şekilde açıklayabilmelidirler (Demircioğlu, 2005). İlköğretimin 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretiminde değişim ve sürekliliği algılayışlarının tespit edilmesi araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın ana problemine bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin değişimi algılayabilme durumları nasıldır?
2. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sürekliliği algılayabilme durumları nasıldır?
3. İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin geçmiş ve bugünü algılama durumları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Nitel araştırma, doğal ortamda gerçekleştirildiği için yaşananları anlama, anlamlandırma ve daha sağlıklı yorumlamalar getirmeye elverişli bir yöntemdir (Yaman, 2010).

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan eylem araştırması kullanılmıştır. Eylem araştırması problemi, sahada inceleme imkânı verir. Bu yöntemle yapılan araştırmada sıklıkla; öğrenme süreci öğretmen ve öğrencilerin kendi sınıflarındaki araştırmalarını gerçekten yaparak veya bir başkasının yapmasına da yardım ederek birlikte çalıştığı bir işbirlikli aktivite içerisinde gerçekleşmektedir (Cohen & Manion, 1997; Coşkun-Keskin, 2007) Araştırma esnasında araştırmacı, öğretmen rolüyle derslere katılmıştır. Dersler video kamera ile kayıt altına alınmış ve öğrencilerle birebir görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler ise ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca öğrenciler ile yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Katılımcıların seçimi

Araştırma şeklinin ve konusunun doğası göz önünde bulundurularak araştırmaya katılanların seçiminde “*kolay ulaşılabilir durum örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme*” (Yıldırım ve Şimşek, 2006) kullanılmıştır. Okul seçiminde; araştırmanın 3 ay boyunca devam edeceği göz önünde bulundurularak, okul yöneticisinin ve ders öğretmenin durumu kabul edecek özellikte olmasına, araştırma sınıfına kolay ulaşılabilmesine dikkat

edilmiştir. Araştırma, öğrencilerin zamanı algılama, değişim ve sürekliliği fark edebilme becerilerine yöneliktir. A ve B şubesi olarak, her iki sınıfta toplamda 38 öğrenci bulunmaktaydı ve her öğrenciyi ders içi etkinliklere katmak, müfredatın ve araştırmanın belli programda ilerleme seyri açısından pek mümkün gözüküyordu. Bu nedenle de katılımcıların seçinde belli özelliklere sahip, maksimum çeşitlik sağlayan bir örnekleme oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma nitel araştırma tekniği kullanılarak yapıldığı için, nitel araştırma desenine uygun sağlıklı ve güvenilir verilerin alınabileceği veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırma, araştırmacının öğretmenlik rolünü üstlenmesinden dolayı, eylem araştırmanın geleneklerinden biri olan “iş yaparak araştırma” ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda katılımlı gözlem, öğrencilerden elde edilen etkinlik dokümanları ve araştırma sonucunda yapılan görüşme kayıtları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın gözlemine bizzat katılan araştırmacı, katılımcı gözlem yoluyla veri elde etmek için video kamera kayıtlarını kullanmıştır. Araştırmanın en son kısmında ise, öğrenciler ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşme sırasında, katılımcıların değişim ve sürekliliği algılama becerilerini değerlendirmek amacıyla çeşitli resimler kullanılmıştır. Video kamera ve ses kayıt cihazı ile elde edilen veriler etkin bir değerlendirme için yazıya dökülerek işlenmiştir. Bu değerlendirmeler, nitel içerik çözümlenmesine ve yorumsal analize tabi tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Kaydedilen verilerin yazıya aktarılmasında Mayring’in (2000) belirttiği betimsel kayıt sistemi esas alınmıştır. Ayrıca görüşme kayıtları yazıya dökülerek incelenmiştir. Yazıya dökme yoluyla, sözel olarak toplanmış materyal metne geçirilir. Böylece güçlü bir yorumlama için temel oluşturulmuş olur. Buradan hareketle kamera görüntüleri ve öğrenci görüşme kayıtları yazıya geçirilmiştir. Eylem araştırma birden çok analizi içerir (Coşkun-Keskin, 2007; Yaman, 2010). Bu nedenle, araştırma verilerinin analizi, nitel içerik çözümlenmesi, yorumsal analize tabi tutulmuştur. Nitel düşüncenin 13 dayanağından biri de nicelleştirilebilirlik özeliğidir. Böylece nitel nicel zıtlaşması yumuşatılmakta, bağlantı çizgileri gösterilmekte, anlamlı nicelleştirmeler her aşamada yapılmaktadır (Mayring, 2000; Coşkun-Keskin, 2007). Bu çalışmada da nitel bazı verilerin yorumunu anlamlı hale getirmek amacıyla bazı veriler nicelleştirilmiştir.

Araştırma süreci

Araştırma süreci, literatür toplama, veri toplama, verileri işleme ve yorumlama aşamalarını içermektedir.

Araştırma konusu, konu alanı uzmanı öğretim üyelerinin görüşlerinden yararlanılarak karara bağlanmış; konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, uygulama yapılacak okul belirlenerek gerekli izinler alınmıştır. Araştırma yapılacak okulun yöneticilerine ve sosyal bilgiler öğretmenine araştırma süreci ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırma deseninin “eylem araştırma” olması nedeniyle dersleri araştırmacının yürüteceği bu süreç içerisinde de araştırmacının “sosyal bilgiler öğretmeni” olarak tanıtılması gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeninden öğrencilerle ilgili bilgiler alınmıştır.

2008-2009 eğitim öğretim yılının Ekim ayında *Türk Tarihinde Yolculuk* ünitesiyle başlayan veri toplama süreci Mayıs ayının başında *Zaman İçinde Bilim* ünitesiyle sona ermiştir. Araştırma bu iki ünite ile sınırlı olduğu için hazırlanan araştırma materyalleri de bu iki ünite ile sınırlı tutulmuştur. Bir taraftan araştırma materyalleri hazırlanıp güncelleştirilirken diğer taraftan bu iki ünite ile ilgili veri toplama işlemi eş zamanlı olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerin; değişim, süreklilik, geçmiş ve bugünle ilgili görüşleri incelenmiştir.

Öğrencilerin Değişimi Algılamaları

Nesnelerin ve öznelerin yapıları gereği ortaya koydukları farklılaşmalara değişim denir. Her farklılaşma süreç içinde gerçekleşir. Farklılaşmaların bütünü ve sürelerin toplamı, nesnedeki değişimin bütünlüğünü ve zamanını verir (Bıçak, 2004). Canlı ve cansız yapıların değişen zamanın etkilerinden bağımsız olarak varlığını sürdürmesi düşünülemez (Keser, 2003). Günümüzde, değişmeyen tek şeyin değişim olduğu yaygın bir görüş olarak kabul edilmektedir. Elbette değişim zamana bağlı olarak gerçekleşmektedir. Tablo 1’de öğrencilerin değişimle ilgili görüşleri yer almaktadır.

Tablo 1: “Değişim nedir, bir örnekle açıklayabilir misiniz?” sorusuna verilen cevapların içerik analizi

No	İfadeler	Cinsiyet		Varılan sav	Top.
		K	E		
1	Bir şeyin, bir insanın önceki halinden farklı şekle dönüşmesi.	2	2	Dönüşüm	4
2	Bir insanın büyümesi gelişmesi.	-	5		
3	Büyüdükçe farklılaşıyoruz. Mesela saçımızın rengi değişiyor.	1	-		
4	Birinci sınıftaki fikrimle şimdiki fikrim değişti. Eskiden asker olmak istiyordum. Şimdi ise diş doktoru.	-	1		
5	Mesela doğduğum andan beri duygularımız değişti. Küçükken her şeye ağlıyorduk şimdi, gülmeyi öğrendik.	-	1	İnsanların büyümesi	12
6	Bir şeyin varlığın büyüüp gelişmesi. İnsanlar değişiyorlar her şeyimiz farklı.	-	1		
7	Küçükken daha farklıydım büyükken daha farklıyım. Küçükken konuşmıyordum, şimdi konuşuyorum.	1	-		
8	Bir şeyin git gide görünümünün değişmesi. İlk doğduğumda küçüktüm, sonra emekledim, yürüdüm ve büyüdüm.	1	1		
9	Bir şeyin sürekli olarak kendini yenilemesi. Teknolojik ürünler çok değişiyor gelişiyor.	1	-		
10	Gelişmek, buluşlar yapmak, icatlar yapıp onları geliştirmek.	-	2		
11	Bir televizyon yaparlar renksiz ya da az kanallı gösterir. Ama şimdiki televizyonlar değiştiği için hem renkli hem de çok kanallı.	-	2		
12	Yeniliktir. Arabalar şimdi daha konforlu daha rahat.	-	1	Teknolojinin ilerlemesi	10
13	Eski zamanda arabalar farklıydı şimdi farklı. Teknoloji ilerledikçe elektrikle bile yapılıyor.	-	1		
14	Yapılan bir şeylerin değişim göstermesi. Tekerlek ilk yapıldığında çok farklıydı zaman ilerledikçe değişmiştir.	1	-		
15	İnsanların daha önceki yaşantılarına göre yaptıkları gelişim ve buluşlardır.	-	1		
16	Başak bir teknoloji çıkar hayatımız değişebilir. Eskiden bilgisayar yoktu. Bilgilere kolayca ulaşamıyorduk. Şimdi ulaşabiliyoruz.	-	1		
17	Osmanlı tarihinde kullanılan kıyafetler ile günümüzde kullanılan kılık kıyafetler değişmiştir.	1	-	Kılık kıyafetteki gelişim	3
18	Yapılan... Mesela kıyafet değişmiş olabilir.	1	-		
19	Padişahların kıyafetleri değişmiştir.	1	-		
20	Cevapsız	7	2	Cevapsız	9
Toplam		17	21		38

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin değişimi 4 tema etrafında betimledikleri tespit edilmiştir. Bu temalar: dönüşüm, insanların büyümesi, teknolojinin ilerlemesi, kılık kıyafetteki gelişimdir. Öğrencilerin üçte birinin değişimi doğru bir şekilde ifade ettiği, yarısına yakınının örneklerle açıklayabildiği, toplamda ise dörtte üçünün değişimi doğru algıladığı görülmüştür. Öğrenciler değişimi tanımlamakta güçlük çekseler de verdikleri örneklerle değişimin kavram olarak farkında oldukları görülmüştür. Öğrencilerin büyük çoğunluğu değişimi, teknolojik ilerlemeler ve insanların büyüüp gelişmesi olarak örneklendirdikleri görülmüştür. Bunun yanında değişimi bir dönüşüm olarak da tanımladıkları tespit edilmiştir. Değişim kavramını örneklendirerek açıklayan öğrencilerin çoğu verdiği cevaplarda, “teknoloji (14)”, “fiziksel değişim (10)”, “kılık kıyafet (5)”, “icat (4)”, ve “eğitim (2)” kavramlarını kullanmışlardır. Değişim kavramı için verilen örnekler bakıldığında; “teknolojik değişimler” ve “insanların büyümesi” yönündeki değişimleri öğrencileri değişim olarak algılamaları oldukça dikkat çekicidir. Sınıf içinde değişimle ilgili bir takım etkinliklerin yapılmasının ardından, öğrencilerin “değişim nedir?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

“Bir şeyin farklı bir şeye dönüşmesi. Önceleri tekerlek tahtalardan yapılıyordu. Şimdi ise, lastiklerden yapılıyor.” [MA 2, K] “Mesela doğduğumuz andan beri şimdiki ana kadar duygularımız değişti. Küçükken her şeye ağlıyorduk şimdi gülmeyi öğrendik. Hocam dünya değişiyor. Küresel ısınma yoktu bizler çıkarttık, ekonomik krizde yoktu. Bunlar değişiklikler.” [MT 9, K]. “Bir şeyin daha kolaylaşması, az zamanda daha kolay şeyler yapılması. Bilgileri eskiden ansiklopediden araştırıyorduk şimdi ise, bilgisayarlarla daha kolaylaştı. Köyden kente geldim hayatım değişti.” [YÖ 17, E]. “Büyüdükçe farklılaşıyoruz mesela saçımızın rengi, büyüyor, elimiz büyüyor, konuşmaya başlıyoruz... Mesela eskiden televizyon yoktu. Bunu bulmuşlar, gün geçtikçe farklı şeyler buluyorlar. Her yerde değişim var. Eskiden çamaşır makinesi yoktu, şimdi var.” [ZZ 21, K]. “Hayatın değişmesi, insanın değişmesi. Bir uygarlığın değişmesi, ekonomi yönünde değişmesi. İcatlar bulabilirler. Telefon eski uygarlıklarda yoktu şimdi var. Örneğin küçükken fazla iyi konuşmazdım şimdi konuşuyorum.” [OE 11, E]. Farklı olmak. Olan şeyin farklı boyutu. Eskiden bilgisayarlar büyüktü şimdi küçüldü.” [SÜ 34, E].

Görüldüğü üzere öğrenciler değişimi; teknolojik değişim, bireysel ve toplumsal değişim, kolaylık, insanın büyümesi ve gelişmesi, teknolojiadaki ilerlemeler, bireysel, sosyal ve ekonomik değişim, farklılık olarak algılamaktadırlar.

Öğrencilerin Sürekliliği Algılamaları

Süreklilik, kesintisiz devam eden eylemler, olaylar ve hareketleri ifade etmek için kullanılır. Bir sorunu zamanın boyutları içinde incelerken, değişim ve süreklilik kavramlarının gerektirdiği dikkati canlı tutmak gerekmektedir. Süreklilik, hem sorunun kendisinde hem de soruna getirilen çözüm denemelerinde görülür (Bıçak, 2004).

Araştırma sonucunda öğrencilerin sürekliliği; sosyo kültürel olaylar, doğal olaylar ve günlük yaşam boyutunda 3 tema üzerinde ele aldıkları görülmüştür. Öğrenciler “sosyo kültürel” olaylar konulu tema bağlamında şöyle söylemlerde bulunmuşlardır:

- “Bir şeyleri devam ettirmek demektir. Eski kültürlerimizi günümüzde de devam ettiriyoruz. Düğünlerde geleneksel kıyafetler giyiyoruz. Bayramlarda el öpmeye gidiliyor hala devam ediyor.” [İA 3, K].
- “Devamlılık olabilir. Hayatımızdan çıkmayan şey. Osmanlı’da yemekler vardı mesela mantı hala yapıyoruz. Bayramları kutluyoruz hala”[BT 22, K].

Öte yandan “doğal olaylar” teması bağlamında ise;

- “Devam eden hep aynı kalan. Örneğin mevsimler hep aynı şekilde ilerler. 4’de üç aydır” [CK 27, K].
- “Bir insanın hep aynı kalması. Örneğin köpekler hep aynı hep havlarlar değişmezler, hepsinin kuyrukları vardır.” [AU 33, E].

gibi söylemlerde bulunmuşlardır. “Günlük yaşam” temasıyla ilgili bazı söylemleri ise şöyledir:

- “Bağımlılık aynı şeyi tekrarlamak... Futbol hep oynamak, bilgisayar alışkanlığı bağımlılık gibi” [YÖ 17, E].
- “Bir iş yaptığında hep o işi yapıyorsun. Ticaretle uğraşıyorsan hep ticaret yapıyorsun. Okula geliyorum hep” [NE 23, E].
- “Hep aynı şeyi yapmak. Örneğin bozuk plak hep aynı şeyi sürekli tekrar ediyor.” [MK, 19, E].

Öğrencilerin süreklilikle ilgili görüşleri incelendiğinde, onların sürekliliği; “bağımlılık”, “süreklilik” olarak algıladıkları görülmüştür. Ayrıca, bir öğrencinin [MK 19, E] sürekliliği bozuk plağa benzetmesi dikkat çekici bulunmuştur. Çünkü plağın bozulup garip

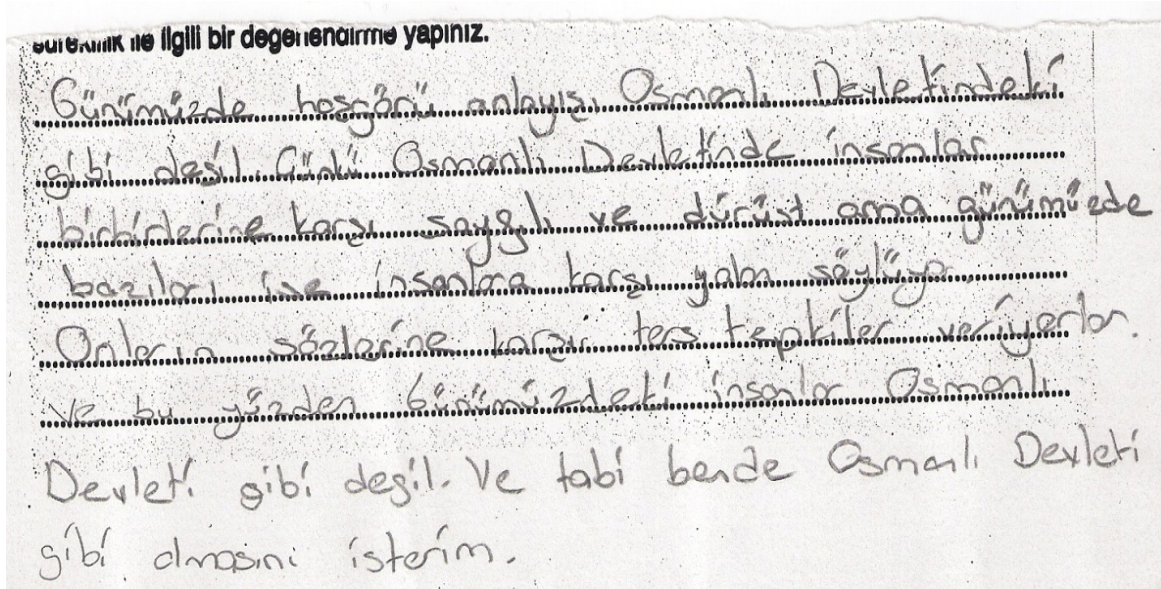

sesler çıkarması aslında değişime uğradığının bir göstergesidir. Öğrenci bozulmadan önceki halini düşünmeden bozulma anını düşünüp sürekliliğe benzetmesi ilginç olarak görülmüştür.

Öğrencilerin Geçmiş ve Bugünü Algılamaları

Öğrencilerin geçmiş ve bugünü birlikte nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmak amacıyla, günümüzdeki hoşgörü anlayışı ile Osmanlı'daki hoşgörü anlayışını karşılaştırmaları istenmiştir. Burada “hoşgörü” teması bir araç olarak kullanılmıştır. Böylece öğrencilerin geçmiş ve bugün algılarının nasıl olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin konu ile ilgili anlatımları aşağıda analiz edilmiştir:

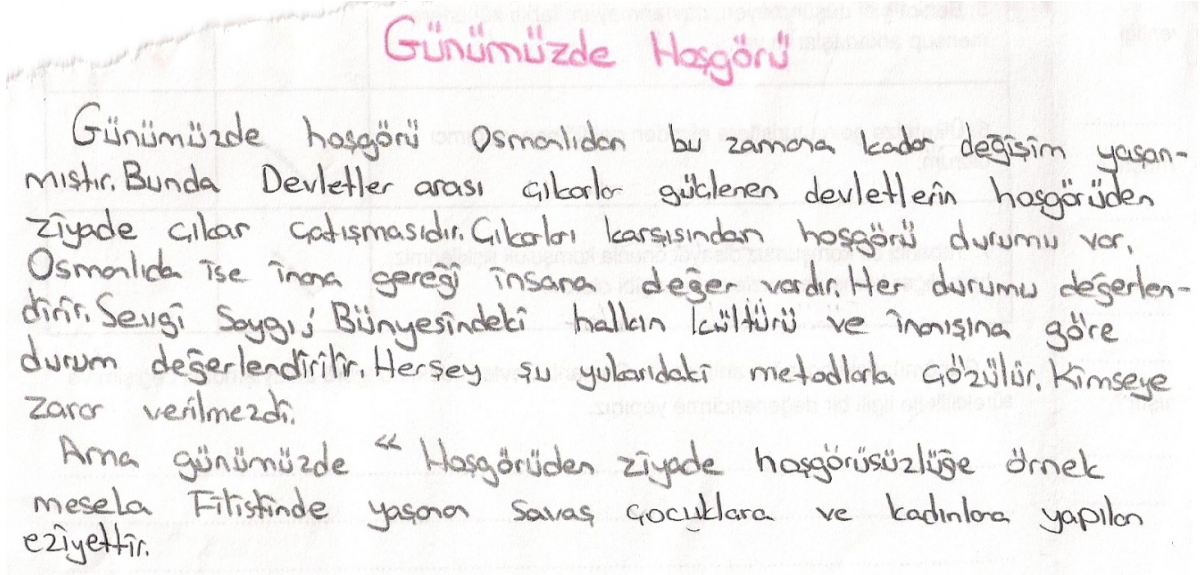
[YÖ 17, E] adlı öğrencinin anlatımında,

“... Osmanlı Devleti’nde insanlar birbirlerine karşı saygılı ve dürüst ama günümüzde bazıları ise insanlara karşı yalan söylüyor...” diyerek “saygılı olma” ve “dürüstlük” değerlerine dikkat çekmiştir. Saygılı olma, insanların bir arada yaşaması için son derece önemlidir. Birlikte yaşamak farklılıklara saygı göstermeyi gerektirmektedir. Dürüstlük ise günümüzde altın değerindedir. Çünkü insanların bir arada yaşaması birbirlerine güvenmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan insanların özü ile sözünün aynı olması büyük önem taşımaktadır. Öğrenci, hoşgörü anlayışındaki değişimin saygı ve dürüstlük anlayışındaki eksilme ile ilgili olduğunu düşünmüş, yalan söylemenin yanlışlığına dikkat çekilmiştir.

[KG18, K] adlı öğrenci ise,

“... devletler arası çıkarlar...” diyerek çıkar çatışmalarına ve arkasından da güçlü devletlerin yaklaşımına dikkat çekmiştir. Ayrıca, “... Filistin’de yaşanan savaş çocuklara ve kadınlara yapılan eziyettir...” diyerek savaşın acımasızlığına, çocukların ve kadınların masumiyetine vurgu yapmıştır. Öğrenci burada geçmiş ile günümüzün hoşgörü anlayışını karşılaştırırken “savaşın olmadığı bir dünyayı” arzuladığını da ifade etmiştir.

Öğrenci anlatımları incelendiğinde, öğrencilerin geçmiş ve bugünü zıtlıklara dayanan örneklerle açıklamaya çalıştığı görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin değişim ve süreklilik algısının varolduğunu göstermektedir. Ayrıca, ders esnasında öğrencilerin değişim ve sürekliliği fark etmeleri amacıyla gösterilen resimlerde de yarından fazlası başarılı olmuşlardır. Bazı öğrencilerin [NE 23, E; ME 26, E; EM 16, E; TF 4, K] zaman ve kronoloji ile ilgili bilgilerinin hiç olmadığı, zamanı algılamakta zorlandıkları görülmüştür. Aynı öğrenciler, verilen 3 farklı resim kartını tam ve doğru olarak sıralamış ve yaptıkları sıralama ile ilgili açıklamalar yapmışlardır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda öğrencilerin; “değişim”i 4 tema bağlamında düşündükleri görülmüştür. Bu temalar: dönüşüm, insanların büyümesi, teknolojinin ilerlemesi, kılık kıyafetteki gelişimdir. “Süreklilik”i ise sosyo kültürel olaylar, doğal olaylar ve günlük yaşam boyutunda 3 tema üzerinde ele aldıkları tespit edilmiştir. Öte yandan geçmiş ve bugünü kıyaslarken zıtlıklara başvurdukları görülmüştür. Ayrıca; araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakınının değişim ve sürekliliği fark edebildikleri, değişimin meydana gelişini yorumlayabildikleri tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında; ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin değişim ve sürekliliği açıklamada ve kullanmada başarılı oldukları görülmektedir. Değişim ve sürekliliği algılamada başarılı olmaları öğrencilerin günlük yaşamlarında yer alan örneklerin çokluğu ve öğrenciler için anlamlılığı ile ilgili düşünülmüştür. Bu durum Levstik ve Barton’un (1997) ilköğretim 5. sınıftaki öğrenciler bile sürekliliğin ana temelini, sosyal hayatta ve araçlarda takip edebilirler görüşünü desteklemektedir. Şimşek (2006) çalışmasında öğrencilerin “değişim ve süreklilik” algısını işe koşmada “orta düzeyde”, değişimi örneklerle ifadelendirmede “pekiyi derecede” başarılı olduklarını; ancak “sürekliliği” örneklerle ifade etmede aynı başarıyı gösteremediklerini tespit etmiştir. Bu durumu, çocuğun hem kendi yaşamında hem de okul yaşamında değişimi vurgulayan pek çok örneğe dikkatinin çekilmesine rağmen, yaşamın devam eden yönüne (sürekliliğe) açık bir vurgu yapılmamasına bağlamıştır. Hodkinson (1995), Wood (1995) ve Friedman (1978), çocuklarda sürekliliğin anlaşılmasının gelişimi üzerinde durmuşlar, sürekliliğin çocukların kavramaları için zor, ancak önemli olduğunu vurgulamışlardır (http, 1). Öğrenciler için anlamlı olan örneklerden hareket edilerek değişim ve sürekliliğin görsellerle desteklenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öğrenciler değişimi tanımlamakta güçlük çekseler de örneklendirerek açıklamada oldukça başarılı olmuşlardır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu değişimi, teknolojik ilerlemeler ve insanların büyüüp gelişmesi olarak örneklendirdikleri görülmüştür. Bunun yanında değişimi bir dönüşüm olarak da tanımladıkları görülmüştür. Değişim kavramını örneklendirerek açıklayan öğrencilerin çoğu verdiği cevaplarda, “teknoloji (14)”, “fiziksel değişim (10)”, “kılık kıyafet (5)”, “icat (4)”, ve “eğitim (2)” kavramlarını kullandıkları görülmüştür. Değişim kavramı için verilen örneklere bakıldığında en fazla “teknolojik değişimler” ve “insanların büyümesi” yönündeki değişimlerin olması dikkat çekici

bulunmuştur. Değişim ve süreklilik açıklanırken somut ve günlük hayattan örnekler verilmeli böylece öğrencilerin değişim ve sürekliliği zihinlerinde canlandırmaları sağlanmalıdır.

Öğrenciler geçmiş ve bugünü algılama konusunda geçmişle bugünün hoşgörü anlayışlarını karşılaştırırken “saygılı olma” ve “dürüstlük” değerlerine dikkat çekmiş “çıkarma” ve “savaş”a hayır demişlerdir. Barış isteği, Coşkun-Keskin’in (2008) öğrencilerin “*barış içinde bir dünya*” istediği yönündeki araştırma bulgusuyla örtüşmektedir.

Öğrenciler geçmişle ve bugünü zıtlıklara dayanan örneklerle açıklamaya çalışmışlardır. Bu durum, öğrencilerin değişim ve süreklilik algısının var olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ders esnasında öğrencilerin değişim ve sürekliliği fark etmeleri amacıyla gösterilen resimlerde de yarıdan fazlası başarılı olmuşlardır. Bazı öğrencilerin zaman ve kronoloji ile ilgili bilgilerinin hiç olmadığı, zamanı algılamakta zorlandıkları görülmüştür. Aynı öğrenciler, verilen 3 farklı resim kartını tam ve doğru olarak sıralamış ve yaptıkları sıralama ile ilgili açıklamalar yapmışlardır. Şimşek ve Safran (2006) araştırmalarında tarihsel zaman kavramı, kronoloji bilgi ve becerilerinde tamamen başarısız olan, hatta tarih şeridinden habersizliği açık olan ilköğretim öğrencilerin, değişim ve süreklilik algılarını işe koşmada başarılı olduklarını bulmuşlardır. Bu sonuçlara bakarak değişim ve sürekliliğin çeşitli görsel materyallerden faydalanarak öğrencilere öğretilmesinin yararlı olduğu düşünülmektedir.

Bu sonuçlar ışığında şu önerilere yer verilebilir:

1. Öğrencilere çevrelerindeki değişimle ilgili örneklere dikkatleri çekilerek derslerde değişim ve sürekliliği vurgulayan etkinliklere yer verilmesi sağlanmalıdır.
2. Öğrencilere değişimin olumlu ve olumsuz yönlerini hissedecekleri etkinlikler yaptırılması sağlanmalıdır.
3. Daha uzun süreli ve kapsamlı çalışmalara yer verilerek öğrencilerin değişim ve süreklilik algıları araştırılmalıdır.
4. Öğretmen adaylarının eğitiminde değişim ve sürekliliğe dikkat çekilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- BIÇAK, A. (2004). *Tarih düşüncesi 1. Tarih düşüncesinin oluşumu*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- COHEN, L. & MANION, L. (1997). *Research methods in education*. Fourth Edition, London and Newyork.
- COŞKUN-KESKİN, S. (2007). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Empati Becerilerine Dayalı Öğretim Tekniklerinin Kullanılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- COŞKUN-KESKİN, S. (2008). Çocuk ve barış: Çocuklar nasıl bir dünya istiyor? 21. Yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi. (Ed. M. Safran & D. Dilek). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- DEMİRCİOĞLU, İsmail Hakkı (2005). Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarih öğretiminde Kullanılan zaman ve kronolojiyle ilgili bazı kavramları anlama düzeyi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi* 19, 155- 163.
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. (2007). Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed: Cemil Öztürk). Ankara: PegemA Yayıncılık
- http1: Research, Writing and Ideas About Children's Understanding of Time. <http://www.uea.ac.uk>. 30.06.2010 tarihinde alınmıştır.
- KESER, Ö. F. (2003). Fizik eğitimine yönelik bütünleştirici bir öğrenme ortamı tasarımı ve uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- LEVSTIK, L. S. & BARTON, K. C. (1997). *Doing history*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- MAXIM, G. W. (1997). Time capsules: Tools of the classroom historian. *The Social Studies*, September/October, 227-232.
- MAYRING, P. (2000). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. Çevirenler: Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun. Adana: Baki Kitabevi.
- NAYLOR, D. T. & DIEM, R. (1987) *Elementary and Middle School Social Studies*, New York: Random House.
- SAFRAN, M. & ŞİMŞEK, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi. *İlköğretim Online*, 5(2), 87-109.

- ŞİMŞEK, A. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi ve Öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- WOOD, S. (1995). Developing an understanding of time sequencing issues. *Teaching History*, 79, 11-14.
- YAMAN, E. (2010). Psikoşiddete (mobbinge) maruz kalan öğretim elemanlarının örgüt kültürüne ve iklimine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 547-578.
- YILDIRIM, A. & H. ŞİMŞEK. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 5. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık.